

46664

030014178

Slovanski shod v Pragi. Publ. št. 1. Sl.

Anketa o slovanskem postopu.

(Kratek obseg.)

Sto let se je govorilo in pisalo o »slovanski vzajemnosti«, o »skupnih interesih«
slovanskih narodov in o potrebi skupnega postopanja.

Uredništvo časopisa »Máj«
si je stavilo nalogo preiskati, kakšni nazori vladajo glede teh stvari v poklicanih slovanskih krogih. Radi tega je priredilo »anketo«
omejivši se zaenkrat na ožje ozemlje habsburške države.

Dalo se je dvoje vprašanj:

Smatrate-li vzajemno postopanje slovanskih narodov v državi za mogoče in v kateri smeri?

Kako si predstavljate, da bi moglo biti vzajemno postopanje najpametneje urejeno?

Slede pregledni obsegi došlih odgovorov.*)

Gospod Anton Aškerc, pisatelj v Ljubljani.

Priznava potrebo skupnega delovanja na vseh poljih. Najbolj nujno je jezikovno vprašanje. Po-

*) Glej: Máj. Izdaja založniško društvo. Odgov. urednik Fr. Herites. Let. IV. št. 28—42. V Pragi. 1906.

treba je, da bi izobražen Slovan razumel druge in govoril v svojem jeziku. Tako bodo omogočeni potrebni kulturni stiki. Vse drugo je stvar primerne organizacije.

*

Gospod Dr. Alfred Zgóřski, ravnatelj »Krajev-
wogo banku« v Lvovu.

Obrača svoje uvaževanje na polje gospodar-
skega dela, prizna tu možnost skupnega po-
stopa. Potrebaje skupnega programa in prak-
tičnega postopa na njegovih principih.

*

Gospod Dr. Henrik Tuma, odvetnik in deželni
poslanec v Gorici.

Razmotriva vprašanje iz historično-biološkega sta-
lišča. Vsled zgodovinskega razvoja so prišla slo-
vanska plemena v defenzivni položaj napram so-
sednim življem. Nemški živelj si dela črez Slovence
most do Adrije. Naravna naloga Čehov in Jugo-
slovanov je, da to napredovanje zastavijo. Obe
skupini sta i po strani gospodarski navezani druga
na drugo. Politična izkušnost uči: »praktično go-
spodarsko (narodno) delo je treba podpirati — z du-
ševnim, čustvenim delom.« Idejno navdušenje po-
maga gospodarskemu razvoju plemena. Naloga pride
na organizacije raznih kulturnih oddelkov.

*

Gospod Dr. Icharion Svjaščeskij v Lvovu.

Poslopje narodnega razvoja naj se stavi na te-
melju splošne ljudske kulture. Mora se odstraniti

zlo nasilja proti drugače mislečim. Treba je oznanjati principe vseljudske kulture tudi zatiralcem . . .

*

Gospod Josip Lenarčič iz Vrhnik, predsednik trgovske in obrtne zbornice.

Združiti moči je Slovanom ne le mogoče, ampak je to za nje naravnost pogoj bodočega obstanka. Predvsem na gospodarskem polju. Pogoj je, da se zasigura sredstvo medsebojnega sporazumevanja. Dokler se Slovani sporazumevajo s pomočjo tujega jezika, ni mogoče nikako zjedinjenje. Na skupnih zborovanjih je treba izvršiti praktične mislenske posledice.

*

Gospod Dr. Fran Vrbanić, vsev. profesor, tajnik Jugoslovanske Akademije v Zagrebu.

Treba je razločevati potrebo vzajemnega dobička in vžitka. Močnejši (gospodarsko-politično) ne sme izkoriščati slabjšega. Tudi jezikovno vprašanje je treba razmotrivati bolj iz praktičnega stališča. Danes ali jutri pridemo do slovanske gospodarsko-politične jedinosti. Skupne koristi so, toraj tudi cilji.

*

Gospod JUDr. Ivan Slavík, odvetnik v Jindřihovem Gradcu.

Razmotriva vprašanje iz stališča dunajske parlamentarne politike. Pri vsakem še tako malem formalnem vprašanju se križajo interesi, katere je potreba v prosep celote poravnati. Politika ni le veda, ampak tudi umetnost. Tu ni mogoče postaviti pravil.

Gospod Ivan Vrhovnik, župnik v Ljubljani.

Najde v zgodovini dokazov, da je Slovanstvo celota. Preteklost priča, da je skupno slovansko postopanje mogoče. Vsaka ponemčena dušica na Koroškem je vdarec za vse Slovanstvo. Bilo bi treba »šolske slovanske družbe« v državi.

*

Gospod Irinej Ivanovič Chapat, župnik
v Čertežnu na Ogrskem.

Navaja potrebo »Slovanskega upravnega odbora« (morda na Dunaju), neke vrste »Osredno pisarno«, kjer bi se izvoljeni zastopniki plemen (organizacij) posvetovali o skupnih potrebah.

*

Gospod Fr. Procházka, ravnatelj »Deželne banke
kraljestva českega« v Pragi.

Skupno delovanje na nekaterih poljih je že začetno in je zelo nadopolno. Češki gospodarski stiki z Galicijo dobivajo vedno večji obseg, vzajemno spoznavanje jih razširjuje, dosegajo mnogo milijonov. Zakaj bi ne mogli biti podobni stiki z Jugoslovani? Skupnih interesov je v izobilici, treba je le pravih in vstrajnih gojiteljev.

*

Gospod Dr. Gustav Gregorin, odvetnik in izdajatelj dnevnika »Edinost« v Trstu.

Uvažuje vprašanje iz literarno-kulturnega stališča. Treba je delati na to, da bi skupna slovanska izobrazba vnikla v slovansko družbo. Priporoča organizacijo slovanskega književnega trga, s katere

pomočjo bi se širilo jezikovno znanje in pripravljalo tla za gotovi način skupnega občevanja slovanske inteligence.

*

Gospod Emil Stodola, tovarnar v Lipt. sv. Nikolaja.

Smatra skupno postopanje na raznih poljih delovanja — za mogoče.

*

Gospod V. Choc, drž. poslanec v Pragi.

Slovanska plemena v državi morejo stremiti po skupnih trgovskih stikih, morejo se družiti gospodarsko in kulturno in tako narediti trdnejši temelj svojemu narodnemu razvoju. Treba pa se je otresti politike v obliki sedanje centralizacije in vstvariti federativno organizacijo.

*

Gospod Dr. Karel Kadlec, profesor češke univerze v Pragi.

Vidi možnost skupnega delovanja v mišljenskem in gmotnem oziru. Priporoča pravilna fakultativna zborovanja (organizacija!), jezikovno znanje in sistematično delo v vseh smereh.

*

Gospod Teofil Merunowicz, državni poslanec (za Galicijo) na Dunaju.

Uvaža o težkočah skupnega postopanja na političnem polju. Medsebojno poznanje razmer pripravi pot simpatijam in spoštovanju. Radi tega vidi v literaturi in umetnosti najpripravnejše mesto, kjer je

mogoče gojiti pobratimske čute. Na polju narodno-gospodarskem je isto tako mogoče mnogo narediti.

*

Gospod Fr. Govekar, pisatelj, izdajatelj
»Slovana« v Ljubljani.

Bodoča nameravana organizacija omogoči skupno delovanje. Opozarja na že obstoječe organizacijske vspehe na slovanskem Jugu.

*

Gospod Henrik Šolc, odvetnik in podpredsednik Narodnega sveta češkega (za kralj. češko) v Pragi.

Treba je ločiti naloge vseslovanske in avstro-slovanske. Tu vidi možnost skupnega nastopa v političnem smeru le od slučaja do slučaja. Cilji narodov so bližji in oddalenejši. Le v aktualnih slučajih vidi možnost sporazuma za skupno delo.

*

Gospod Anton Macek, pisatelj v Pragi.

Bodo-li narodnostne simpatije v dovršeni harmoniji s simpatijami do dela in osebnosti, bo mogoče iz »slovanskega nastopa« nekaj vstvariti.

*

Gospod Jaromír Hrubý, pisatelj in urednik
Nár. Listů v Pragi.

Naširoko uvažuje o nalogah vseslovanstva, navaja pogoje razvoja, uvažuje o slovanskih nalogah na posameznih poljih kulturnega dela, poukazuje na množico skupnih koristi in sredstev, s katerimi se tu in tam posamezne uspešno uveljavlja v slovanski

družbi in na slovanski zemlji. Navaja primere, kako se proti skupnim interesom pogosto greši. Kaže na druge bolj oveseljive pojave posledne dobe. Glavno napako išče v slovanskem značaju, kako se je historično razvil »z zaslužnjevanjem vseh nas od Šumave tja do Olge«.

Dosedaj se ni smo naučili živeti poleg sebe kakor jednaki z enakimi! Ako nismo sužnji, hočemo biti — gospodarji.

Ne obeta si pomoči od nikake »umetne organizacije«.

*

Gospod Štefan Radić, publicist v Zagrebu.

Razpravljajoč o nepovolnih razmerah Slovanstva v državi konča:

Vsaka slovanska akcija ima nujni pogoj vsaj toliko znanja slovanskih jezikov, da bi vsak izmed na ssicer govoril v svoji materinščini, pač pa razumel vsem drugim slovanskim jezikom. Radi tega pa je potreba, kar najhitreje vpeljati na srednjih šolah na Hrvaškem češčino in poljščino; na čeških srednjih šolah hrvaščino in poljščino, v Galiciji češčino in hrvaščino.

*

Gospod R. Zawiliński, gimnazijski ravnatelj v Tarnovu.

Smatra kot jedno prvih nalog Slovanov v državi otresti se drugonarodne nadvlade, kar je mogoče le s složnim nastopom na vseh poljih javnega življenja.

Priporoča veliko slovansko trgovsko in industrijelno zvezo, nadalje neke vrste slovansko zvezo, ki bi se pečala z organizacijo dotičnih interesov.

Gospod Dr. F. Zbašnik, predsednik »Društva pisateljev in časnika« v Ljubljani.

— Na podlagi širšega razpravljanja konča :

Bilo bi nam Slovanom potreba velike organizacije, razširjene po vseh pokrajinah, kjer prebivajo Slovani, potreba bi nam bilo živega in močnega organizma brez pravil in predpisanega potrjenja.

... Za to bi se morala držati organizacija na vsak način strogo zakonitih mej, da ne bi prišla v razpor z vladnimi oblastmi ...

*

Prof. Osip Karmarčik v Bjelcarevu v Galiciji.

Ne dvomi o možnosti skupnega nastopanja, ker je v resnici mnogo skupnih interesov med slovanskimi narodi ...

*

Gospod Dr. Otokar baron Pražák, poslanec in podpredsednik Narodnega češkega sveta za pok. grofijo Moravsko v Brnu.

Vidi potrebo, da bi bilo ljudstvo vzgojevano in vedeno k pravemu razumevanju skupnega slovanskega nastopanja in zato smatra kot najbližje sredstvo improvizacijo neke vrste slovanskega parlamenta, kjer bi bilo mogoče razpravljati in posvetovati se o skupnih koristih.

*

Gospod Dr. M. Murko, prof. slavistike na vseučilišču v Gradcu.

Najde možnost skupnega nastopa v vedi, literaturi in v umetnosti. Slovanske Akademije in učena

Društva bi se mogli sporazumeti glede delitve nalog in predočiti si skupno delo. Slavistične študije po vseučeliščih je treba povznesti. Z primerno popularizacijo širiti po šolah slavistično znanje. Urediti pouk v materinščini po srednjih šolah tako, da bi bili učenci naučeni lahko se po slovansko sporazumeti. . .

*

Gospa Marija Laudová-Hořicová, članica drame Narod. gledišča v Pragi.

Navaja, kakšen uspeh bi imela ustanovitev Zveze slovanskih gledališč. Iz osebnekušnosti sklepa na možnost, praktično si osvojiti znalost ostalih slovanskih jezikov.

*

Gospod Luka Spevec, notar v Litiji na Kranjskem.

Imamo skupno narodnost. Skupna obramba je mogoča. Treba je priporiti prava za vsakega člana društva, radi tega je treba skupnega organizma.

Predlaga za vsak narod Narodni svet, ki bi bil zastopan v osrednem Slovanskem svetu.

*

Gospod Jaroslav Zyk, tajnik »České Obce Sokolské« v Pragi.

Naglašaja pomen zletov slovanskega Sokolstva in njegovih Zvez.

*

Gospod JUDr. J o s i p H e r o l d, poslanec in predsednik Narodnega sveta češkega v Pragi.

Nekdanja oblika slovanske »vzajemnosti« danes ne zadošča. Ideji je potreba realnejšega temelja. V praktičnem interesu Slovanov je, da bi dosegli politično moč v državi, kjer tvorijo večino.

Dosedaj je to zabranjevala cepljenost sil. Sile je treba spojiti.

Naloga je težka. Priporoča nadaljevati na poti že započeti: skupne oddelne organizacije (kulturne, literarne, znanstvene, gospodarske).

Tako med narodi vtrjeni realni stiki bi polagoma prisilili i slovanske politike, da bi določili smotre svojega delovanja v tej smeri.

*

Gospod V a c l a v H r u b ý, nadsvetnik, poslanec in podpredsednik Narodnega češkega sveta (za šlezko vojvodino) v Opavi.

Skupni nastop je nujen, ni pa mogoče doseči vsega naenkrat. Priporoča etapni postop. Slovani morajo predvsem razumeti drug drugega. Slovanska vzajemnost se začenja pri gramatiki. Potrebno je, da se zblížamo do te mire, da bi mogel govoriti Slovan s Slovanom vsak v svojem jeziku in da bi čital brez vsake težkoče knjige in časopise vseh narečij.

Naučiti se toliko, da se razumi vsem slovanskim jezikom, je mnogo lažje kakor pa naučiti se govoriti bodisi le jeden bratski jezik. Priporoča Dunaj kot sedež osredne slovanske organizacije.

*

Gospod I v a n O t t o, češki založnik, predsednik
»Živnostenské banky« v Pragi.

Uvažuje o praktični vzajemnosti slovanski na polju knjižne trgovine. Mnogo bi tu pripomogla primerna organizacija. Isto tako priporoča družiti sile na gospodarskem polju.

*

Gospod Dr. B o g. F r a n t a, svetnik deželnega odbora za češko kraljestvo v Pragi.

Nujno je delati za organizacijo. Kar spaja vse in za vseh okolnosti, naj bo že naprej določeno. Danes so že Srbi in Hrvati spoznali, kako ne-spametni so bili njihovi spori. Kar danes deli, jutri združuje. Obdržati in ojačiti Slovence na Koroškem tja do italjanske meje je za vse Slovanstvo mnogo večjega pomena, kakor pa obdržati isto število rojakov na kakem drugem naskakovanem mestu. S pomočjo organizacije naj se ojači narodnogospodarske stike.

Enkrat organizirani, nauče se Slovani čutiti svojo faktično celoto, svojo moč!

*

Gospod MUDr. A n t o n T i c h ý, zdravnik v Lysi
n. L. Češko.

Razpravlja o skupnih nalogah slovanskih zdravnikov.

*

Gospod V. J a n d a, učitelj v Sušici. Češko.

Priporoča organizacijo, da bi prepričanje o skupnih koristih vniklo tudi v širše vrste.

*

Gospod Jindra Imlauf, zasebnik
v Chrudimu.

Priporoča praktične jezikovne vaje v slovanskih šolah. Ni potreba nove »ure« za šolsko osnovo. Zadostovala bi praktična razlaga nekterega lažjega predmeta — v drugem slovanskem jeziku.

Slovanski svet kot zbor delegatov celonarodnih organizacij bil bi najboljšo sredstvo postopa.

*

Gospod profesor Vladimir Milkovič v Černovicah.*)

Slovanom, ako hočejo sploh eksistirati in nekaj pomeniti, ne ostaja ničesar drugzega, kakor skupni postop! Današnji partikularizem je kriv vse dose-danje slovanske brezpomembnosti. Ta partikularizem je vzgojila v nas tuja kultura, katera nam prigo-varja, da so narodne frakcije »zgodovinske indivi-dualnosti«. Tako smo se vžili v svoje politične nevspehe in kulturno uboštvo, da se na višje kulturne naloge niti ne spominjamo.

Velika naloga vsili pripravo.

Potrebno je ustanoviti organe, ki bi spodbadali k zbližanju. Obstoja že Zveza slov. časnikarjev. Posebna naloga pripada slovanski vedi. Predvsem je treba velike politične Zgodovine slovanske. Potreba je prirejati leto za letom izlete slovanske akademične mladine v slovanske pokrajine. Treba je skupnega Narodnega sveta slovanskega. Treba

*) Naslednja tri mnenja, naširoko in zanimivo razpravljana, došla sta uredništvu, ko je bila anketa že skončana. Niso bila v »Maju« natisnjena.

je velikega slovanskega dnevnika na Dunaju. Treba je jednotnosti slovanskih akademij. Potreba je velikega kritičnega dela »Monumenta Slavorum«. Potrebna je skupna znanstvena terminologija, vsaj na nekaterih poljih, skupne Zveze slovanskih umetnikov. Za najlažji smatra skupni postop na gospodarskem polju.

Gospod I v a n H r i b a r, mestni župan in poslanec v Ljubljani.

Potrebno razločevati! Slovani v Predlitavi morejo najtesneje sodelovati na vseh poljih, tudi v politiki. S Slovani druge državne polovice je mogoč skupni postop le na kulturnem in gospodarskem polju. Isto velja o vseh drugih Slovanih izven mej.

Ni res, da bi razlika v interesih med slovanskimi plemeni v Predlitavi bila tako velika, da bi bil skupni politični nastop izključen. Nasprotno: Potrebno je le najti točke, kjer se interesi stikajo in pokaže se, da je skupnih interesov mnogo več in mnogo važnejših, kot pa drugih. Bilo bi dobro sestaviti v ta namen parlamentarno organizacijo.

S primerno gospodarsko organizacijo je potrebno postaviti ves slovanski kapital v narodno službo, oživeti veletrgovino, zlasti pomorsko, doseči zvezo slovanskih denarnih zavodov, zvezo trgovskih zbornic radi organizacije veletrgovskih medсловanskih in svetovnih podjetij. Priznava tudi narodno-nravno nalogo slovanskega kapitala.

V kulturnem oziru priporoča Zvezo vseh prislušnih društev in korporacij po načinu organizacije slovanskih sokolskih društev. Njih naloga bi

bila prirejati v gotovih časih velike kulturno - slovanske slavnosti, spojene z znanstvenimi in fakultativnimi shodi v vseh središčih slovanskega življenja.

Z močnim in pogostnim zbližovanjem se jezikovna stran sama hitro in praktično uredi. Poglej shode slovanskih časnika.

*

Gospod Ivan Vladimír Hráský, profesor na češki tehniki in državni poslanec v Pragi.

Praktično je mogoče slovansko vzajemnost že sedaj povspesovati.

a) V politični smeri:

Naj se v Predlitavskem parlamentu slovanski državni poslanci združijo v jeden klub za posvetovanje in enotno nastopanje v skupnih, vseslovanskih zadevah in naj vsi slovanski klubi imajo skupni parlamentarni odbor

b) V kulturnem delovanju:

Naj slovanski visokošolci posebno onih narodov, kateri dosedaj nimajo svojih visokih šol, študirajo v Pragi ali v Brnu na čeških šolah in naj se letam habilitujejo kot docenti. Naj v to svrho slovanski deželni ali mestni odpori in druga oblastva podeljujejo ustanove.

c) V narodnogospodarski smeri:

Naj se pri trgovinskih zbornicah osnuje posebne odseke za zpoznanje industrialnih, obrtnih in trgovinskih razmer v slovanskih pokrajinah in za olajšanje zvez in prometnih sredstev.

Idejni pregled ankete.

Skupni interes slovanskih narodov: osloboditi svoj življ izpod nadvlade neslovanskih življev. Z drugimi besedami: priboriti slovanskemu življu politično moč;

politična moč oziroma brezmoč narodova je posledica njegove kulturne sile ali slabosti;

do politične moči more priti Slovanstvo le po poti združenih kulturnih sil;

združiti moči na polju kulturnega dela (skupno nastopati) je mogoče v vseh strokah dela;

dva pogoja sta neobhodno potrebna za jedinstvo:

a) vez skupnega kulturnega orodja (slovanščina v slovanske šole, nova inteligenca, slovansko razumništvo občuje med seboj slovansko, vsak govori in piše v svojem, ali razumi drugim naročjem slovanskim);

б) skupna organizacija (Slovanski svet, sestavljen iz delegacij narodnih organizacij (svetov);

organizacija skrbi za sredstva in pazi na to, da bi bili sklepi Slovanskega sveta izvajani;

podrobnosti organizacije so stvar daljše diskusije;

očividni so osnovni obrisi zahtevanega organizma;

organizacija je mogoča le v natančnih mejah veljavnih zakonov;

treba jo je sezidati na temelju npravne avtoritete svobodno voljenega organa (Narodni svet, Slovanski svet);

nravna avtoriteta vrhovnega organa prihaja iz zaupljivosti narodnih celot do vrednosti oseb in nezavisnosti poverjenih glasov;

posledica :

organizacija narodnih celot mora stati nad organizacijami podrejenih interesov, v naročju naroda med seboj se bojujočih, nad organizacijami družabnih razredov, političnih strank*) etc.

*) Razredi in stranke so naravno deli kulturnega narodovega telesa, pristojnik jednega narodnega razreda ali stranke je zajedno pristojnik naroda in more biti izbran za funkcijonarja celonarodne organizacije. V interesu organskega izvrševanja pa je, da se zagotovi nravna neodvinost funkcije. Da bi bilo narodno življenje zdravo, ne smejo si idejni organi v kulturnem telesu nasprotovati.

PRAGA 1907.

Založil Narodni svet češki. — Tisk Dr. Ed. Grégra a syna.